

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา
The Protection of the Rights and Freedom of the Arrested Persons or
Accused Person in Criminal Cases

พจมานพจี ทวีสว่างผล
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Potchamanpagee Taweewangphon
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Received May 4, 2020 | Revised June 24, 2020 | Accepted June 30, 2020

บทคัดย่อ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาควรเป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย คือ 1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา แจ้งเรื่องราวที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่ามีความผิดอาญาใด 2) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง 3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมคดี 4) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน เป็นสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง 5) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ 6) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดี 7) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในประเทศไทยถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายเป็นระเบียบข้อปฏิบัติ แต่ประชาชนอาจไม่รู้ถึงสิทธิของตนเองเมื่อถูกจับกุมหรือเป็นผู้ต้องหา เพราะรายละเอียดของกฎหมายมีข้อจำกัด ดังนั้น นอกจากการพิจารณาตามหลักกฎหมายแล้ว การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาอาจต้องคำนึงถึงลักษณะของปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามปณิธานว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเพื่อไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ และทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ผู้ถูกจับกุม, ผู้ต้องหา, คดีอาญา

Abstract

The protection of the rights and liberties of the arrested person or the accused person in a criminal case should rely on the principles of rights and liberties protection in accordance with the Thai Criminal Procedure Code as follows; 1) the right to be reported of allegations and to confirm the accused person about the cause of the criminal case, 2) the right to challenge for the proof of evidence where the accused or defendant can defend to prove his innocence, 3) the right to obtain an expeditious investigation with fairness and sufficient period of case preparation, 4) the right to opt to speak or remain silent which is not to be forced to risk himself, 5) the right to be presumed innocent, 6) the right to get a lawyer for the case, 7) the right to be temporarily released and request for bail of negligence. Although there are legal regulations applied in Thailand, but some arrested or accused persons may not be well recognized with their own rights possibly due to certain limitations in the content of the law. Therefore, protecting the rights and liberties of the arrested person or the accused person focusing on the individual characteristics with no discrimination must be emphasized, based on the Universal Declaration of Human Rights. As a result, the protection of rights and freedoms will be accomplished.

Keywords: Protection of The Rights and Freedom, Arrested Person, Accused Person, Criminal Case

บทนำ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) (Academic Affairs Group, 2018) ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุณค่าของตัวบุคคล กล่าวถึงอิสระ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าเรื่องใด บุคคลใดจะถูกจับและกักขังต้องได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม บุคคลที่ถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิของประชาชนเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (Constitution of The Kingdom of Thailand B.E. 2560, 2017) หมวด 3 กล่าวถึง สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคทางกฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิ มาตรา 28 และ 29 ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำ

ความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี จึงจะเห็นได้ว่าทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา

ตามรายงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติพบว่า สถิติฐานความผิดคดีอาญาทั่วไปสามารถแบ่งคดีออกเป็น 4 กลุ่ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2562 (Royal Thai Police, 2019) มีจำนวนคดีที่รับร้องทุกข์ 787,355 คดี และจับกุมได้ 738,613 คดี จำแนกตามประเภทคือ 1) ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ได้แก่ ฆ่าผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่น พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น มีจำนวนจับกุม 20,627 ราย 2) ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ลักทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ รับของโจร ลักพาเรียกค่าไถ่ วางเพลิง เป็นต้น มีการจับกุม 47,190 ราย 3) ฐานความผิดพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร เป็นต้น มีการจับกุม 17,046 ราย และ 4) ฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ได้แก่ ยาเสพติด อาวุธปืน วัตถุระเบิด การพนัน ความผิดเกี่ยวกับวัสดุสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร ความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง เป็นต้นมีการจับกุม 642,841 ราย

ในสังคมไทยมีคดีอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้มีผู้ถูกจับกุม ผู้ต้องหา และผู้ต้องขังจำนวนมากด้วยเช่นกัน ตามสถิติผู้ต้องขังในประเทศไทยกว่า 300,000 คน ทำให้ประเทศไทยเป็นอันดับที่ 6 ของโลกที่มีสถิตินักโทษสูงสุดของประเทศในกลุ่มอาเซียน ทั้งที่ประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพียง 60 ล้านคน ขณะที่ประเทศจีนมีประชากร 1,500 ล้านคน อินเดียมีประชากร 1,400 ล้านคน หรืออินโดนีเซียมีประชากรกว่า 200 ล้านคนยังมีจำนวนผู้ต้องขังต่ำกว่าประเทศไทยเรือนจำในประเทศไทยรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 1.2 แสนคนเท่านั้น แต่จำนวนนักโทษเกือบ 400,000 คน เกินความจุนักโทษมีที่นอนทำให้นักโทษมีพื้นที่เพียงแค่นอนละ 0.70 ตารางเมตร ต้องนอนตะแคง 90 องศา (Khaosod Online, 2019) และจากรายงานของกรมราชทัณฑ์ สรุปข้อมูลผู้ต้องขัง ณ วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2563 จำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดในประเทศไทย 377,422 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 329,346 ราย เพศหญิง 48,076 ราย ซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาด 310,673 ราย ผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา 31,240 ราย และอื่น ๆ (ผู้ต้องกักกันหรือกักขัง) ผู้ต้องขังระหว่างไต่สวนสอบสวน 35,509 ราย (Department of Corrections, 2020) จึงเป็นที่มาให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตระหนักเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการดูแลคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม ผู้ต้องหาและผู้ต้องขังในระหว่างดำเนินคดี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมดำเนินการแก่ผู้ที่ประพฤติดำเนินกฎหมาย โดยอาศัยองค์กรและบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการยุติธรรมในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และกระบวนการยุติธรรมในศาลภาษีอากร (Office of the Council of State, 2020)

กระบวนการยุติธรรมเป็นภาพรวมขั้นตอนและวิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีองค์กรและบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในการควบคุมขั้นตอนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย (Phakdithanakun, 2009) หรือเป็นองค์กรที่มีภารกิจร่วมกันของสังคมในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมาย และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแก่บุคคลที่รัฐมอบหมาย เมื่อพิจารณาข้อความข้างต้น พบว่า กระบวนการยุติธรรมต้องสำรวจสภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรม ต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในการกิจการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต้องใช้วิธีที่ชอบธรรมตามกฎหมาย (Due Process) ภารกิจทั้งสองประการนี้จำเป็นต้องบริหารจัดการให้สมดุลกัน หากมุ่งเน้นประสิทธิภาพเพียงภารกิจใดภารกิจหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่ออีกภารกิจหนึ่ง เช่น หากมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรม โดยการให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐอย่างมากเพื่อให้สังคมสงบ ก็ย่อมกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ แต่หากมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากเกินไปย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมอาชญากรรมเช่นกัน (Butr-indr, 2013)

บทความนี้จึงนำเสนอการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจมีการกระทำความผิด พร้อมทั้งความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพด้วยเช่นกัน กลไกการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อาจมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและไร้ประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษาวិเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามข้อกฎหมายอาจเป็นอีกมิติหนึ่งที่น่าไปสู่แนวทางการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมและผู้ต้องหาในคดีอาญาได้ในอนาคต

1. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

แนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพัฒนามาจากชนชั้นกลางในยุคกลางของยุโรป ชนชั้นกลางในสมัยนั้นเริ่มเรียกร้องให้ขุนนางและกษัตริย์ให้สิทธิและเสรีภาพบางประการแก่ตน การเรียกร้องที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ในปี ค.ศ. 1215 ในประเทศอังกฤษ การเก็บภาษีตามอำเภอใจของพระเจ้าจอห์นเพื่อนำไปใช้ในสงครามเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชนชั้นกลางรวมถึงขุนนางจนนำไปสู่การสู้รบ พระเจ้าจอห์นซึ่งเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ยอมประทับตราลงในมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา มีใจความสำคัญในมาตรา 39 ว่า “อิสระชนไม่อาจจะถูกจับกุมคุมขัง ถูกประหาร หรือถูกเนรเทศ หรือถูกกระทำโดยวิธีหนึ่ง เว้นแต่โดยอาศัยพื้นฐานคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย” ต่อมาในปี ค.ศ. 1647 ถึง ค.ศ. 1649 ได้มีข้อตกลงที่เสนอต่อนายโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) โดยสภาที่ปรึกษาแห่งกองทัพเพื่อการปฏิวัติ คือ ข้อตกลงของประชาชนและแนวคิดแบบมนุษยนิยมกล่าวว่า รัฐจะต้องถูกจำกัดอำนาจในเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพ แต่ภายหลังข้อตกลงนี้ได้ถูกปฏิเสธไป ต่อมาในปี ค.ศ. 1679 พระเจ้าชาลส์ที่ 2 (Charles II) ได้ลงนามในพระราชบัญญัติฮาบีอัสคอร์ปัส (Habeas Corpus) มีใจความสำคัญว่า “บุคคลไม่อาจถูกจับกุม คุมขัง โดยปราศจากคำสั่ง

ที่เป็นลายลักษณ์อักษรและผูถูกจับกุมนั้นจะต้องนำตัวไปยังผู้พิพากษาภายในระยะเวลา 30 วัน” (Singhanati, 2009)

การกำหนดวันในการถูกจับกุมเริ่มมีมานับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา โดยเฉพาะบทบัญญัติ (Amendment) มาตรา 1 - 10 รู้จักกันดีในชื่อ บัญญัติสิทธิ (Bill of Rights) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ (Federal Constitution) มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมในทุกมลรัฐ และเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้กับเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการ (Kittayarak, 1998) โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรกตราขึ้นที่รัฐเพนซิลเวเนีย ในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1776 และปีเดียวกันนี้ ได้มีพระราชบัญญัติสิทธิแห่งเวอร์จิเนีย (Virginia Bill of Rights) ขึ้นในวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1776 และประเทศเยอรมันได้มีคำประกาศอิสรภาพชาวเยอรมัน ในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 โดยทั้งสามสาเหตุนี้ เป็นการนำแนวความคิดจากรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติและคำประกาศอิสรภาพ มาเป็นแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา ตามมาด้วยรัฐธรรมนูญแบบสหพันธรัฐ ตลอดจนการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีการเพิ่มเติมสิทธิขั้นพื้นฐานโดยมีผลบังคับใช้วันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1791 เอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานของรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ โดยสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานกับแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐที่ปกครองภายใต้กรอบแนวแห่งรัฐธรรมนูญเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดของแนวคิดเกี่ยวกับรัฐปกครองภายใต้กรอบแห่งรัฐธรรมนูญยุคสมัยใหม่อย่างเต็มภาคภูมิ (Mewongukote, 2011) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานตามระเบียบกฎหมายและความต้องการของคนในสังคมที่อยากให้เกิดความยุติธรรม

2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือกฎหมายที่พิจารณากำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหา ตั้งแต่การถูกจับกุม การสอบสวน การพิจารณาคดีของศาล และการลงโทษ โดยมีลักษณะการบัญญัติไว้เป็นลำดับขั้นตามแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการ วางกรอบและกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยให้ได้รับโทษตามความผิดที่ได้กระทำไปอย่างมีมนุษยธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเห็นได้ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป้าหมายทั้งสองประการนี้จะต้องไม่โน้มเอียงไปในทางหนึ่งทางใด (Watjanasawat, 2010) เนื่องจากกระบวนการสอบสวนคดีเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหามากที่สุด เริ่มตั้งแต่การจับกุม จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างมาก เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมต้องเป็นไปอย่างรัดกุม รวดเร็ว และเป็นธรรม จำเป็นที่จะต้องมีหลักประกันการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาให้สำเร็จ

และถูกต้อง โดยปกติจะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเฉพาะตัวที่พึงมีต่อมนุษย์ทุกคน และรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาละเมิดได้ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนควรได้รับคุณค่าโดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ และศาสนาใด ๆ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสากล ได้แก่

- 1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา คือ การแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่า เป็นความผิดอาญาใด
- 2) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย มีสิทธิต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง
- 3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมสำนวนคดี
- 4) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ ในชั้นสอบสวน อันเป็นสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง
- 5) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
- 6) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดี
- 7) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย คือ การขออนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของพนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าความจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดเป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศกำหนดมาตรการ เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย (Wongkawee, 2010) สามารถสรุปประเด็นสำคัญสิทธิของผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Rattanaatharot, 2017) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ชั้นจับกุม (ป.วิ.อ. มาตรา 83, 84)	ชั้นรับมอบตัว (ป.วิ.อ. มาตรา 7/1)	ชั้นสอบสวน
ก. บริเวณที่ถูกจับ	พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ	สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน
(1) ผู้จับแจ้งผู้ถูกจับว่า “เขาต้องถูกจับ” และ “ถูกนำตัวไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนพร้อมด้วยผู้จับ” (มาตรา 83 วรรคแรก)	ผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับต้องแจ้งสิทธิต่าง ๆ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 7/1	ตาม ป.วิ.อ. คือ
(2) แจ้งข้อกล่าวหา “มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้” และ “ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ (มาตรา 83 วรรคสอง)	(1) แจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก	(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ (มาตรา 134 วรรคแรก)
	(2) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว	(2) ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม (มาตรา 134 วรรคสาม)
	(3) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน	(3) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ (มาตรา 134 วรรคสี่)

ตารางที่ 1 สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ต่อ)

ชั้นจับกุม (ป.วิ.อ. มาตรา 83, 84)	ชั้นรับมอบตัว (ป.วิ.อ. มาตรา 7/1)	ชั้นสอบสวน
ข. ก่อนส่งตัวให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (มาตรา 84) (1) จะต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการพนักงานสอบสวนโดยทันที (2) ต้องดำเนินการตามข้อ ก. ข้อ (1) (2) อีกครั้ง (กระทำเป็นครั้งที่สอง) (3) มอบสำเนาบันทึกการจับกุมให้ผู้ถูกจับ (มาตรา 84 วรรคหนึ่ง (1)) (4) กรณีราษฎรจับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับมีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึง “ข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ” ผู้ถูกจับ “มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้” (มาตรา 83 วรรคหนึ่ง (2))	(4) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร (5) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย	(4) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความในชั้นสอบสวน (มาตรา 134/1) (5) ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในการถามปากคำให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กต้องมีทนายวิชาชีพ (นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์) บุคคลที่เด็กร้องขอพนักงานอัยการ และทนายความร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กซึ่งเป็นผู้ต้องหา (มาตรา 133 ทวิ, 134/2) (6) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ (มาตรา 134/3, 134/4 วรรคหนึ่ง (2)) (7) ในการถามคำให้การผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน นั้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ (มาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง (1))

3. การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ (Vannaprasat, 2017)

การสอบสวนคดีอาญาเป็นหัวใจของวิธีการพิจารณาความในคดีอาญา และมีความสำคัญอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา ในการสอบสวนคดีอาญาจึงจำเป็นต้องใช้ “หลักการตรวจสอบ” โดยหลักการตรวจสอบความจริงในคดีอาญามี 2 ชั้น คือ การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน และการตรวจสอบความจริงในชั้นศาล การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงานคือ “การสอบสวน” ซึ่งการสอบสวนนั้น มีเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการสอบสวน 2 ประการ คือ 1) การรวบรวมพยานหลักฐาน 2) การใช้มาตรการบังคับ ในปัจจุบันการใช้มาตรการบังคับกับผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่เรียกหรือการออกหมายเรียกเท่านั้น ส่วนการใช้มาตรการบังคับอื่นเป็นอำนาจของศาลหรือผู้พิพากษา ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน แต่เดิมเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานอัยการไม่มีอำนาจเรียกบุคคลหรือออกหมายเรียกบุคคลแต่อย่างใด การเรียกบุคคลไม่ว่ากรณีใดต้องมีหมายของศาลหรือผู้พิพากษาเสมอ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1975 รัฐสภาเยอรมันได้มีการตรากฎหมายเพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการออกหมายเรียกได้เองแทนศาล ในการตรากฎหมายดังกล่าวได้มีคำปรารภที่น่าสนใจว่า “ตามกฎหมายศาลหรือผู้พิพากษาเท่านั้นที่จะออกหมายเรียกบุคคลนั้นได้ บัดนี้ พนักงานอัยการได้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นที่ประจักษ์ น่าเชื่อถือและศรัทธา สมควรมอบอำนาจให้พนักงานอัยการสามารถออกหมายเรียกเองได้” (Na Nakhon, 2013) การสอบสวนตามกฎหมายนั้นไม่ได้เริ่มจากการเรียกตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหรือการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาไว้ในอำนาจรัฐ แต่การได้ตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อคดีได้คลี่คลายไปถึงจุดหนึ่งที่บ่งชี้ว่าคดีมีมูลและมีความน่าเชื่อถือที่อาจจะต้องมีการฟ้องร้องต่อไปโดยที่ผู้ต้องหา มี “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” อันเป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (Academic Affairs Group, 2018) ดังนั้น จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องมีการเรียก ออกหมายเรียก การขอให้ศาลหรือผู้พิพากษาออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อให้มาดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม การจับบุคคลและควบคุมตัว เพื่อเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐ และการขังบุคคลเพื่อเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐเช่นเดียวกัน จึงรวมความได้ว่าไม่ว่าการจับ การควบคุม หรือการขัง มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างเดียวกัน คือ เป็นการเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อให้ตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเรียบร้อย 2) เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี 3) เพื่อประกันการบังคับโทษโดยมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดที่กระทำความผิดทางอาญามีวิธีการลงโทษอย่างต่ำ 3 ปี และเมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะกระทำความผิดทางอาญานั้นเหตุที่จะหลบหนี

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไม่ใช่การเอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาล ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการตามที่กล่าวมาข้างต้น หากใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมอย่างใดไม่ ในการพิจารณาความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นที่แท้จริงคือ เหตุแห่งการออกหมายจับและเหตุแห่งการออกหมายขัง ซึ่งเหตุแห่งการออกหมายจับ

หรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อทำการสอบสวนหรือควบคุมตัวเพื่อประการอื่นได้นั้น สามารถแบ่งได้ทั้ง “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” และ “เหตุที่เป็นเหตุรอง” โดยเหตุที่เป็นเหตุหลัก คือ เหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่า จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่า จะก่ออันตรายประการอื่น ส่วนเหตุที่เป็นเหตุรอง คือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด หากแบ่งแยกได้ตามความจำเป็นของเหตุที่เป็นเหตุหลักและเหตุที่เป็นเหตุรองแล้ว จะสามารถพิจารณาได้ว่า กรณีใดถือว่าเป็นกรณีเป็นความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ คือเหตุที่เป็นเหตุหลัก หรือกรณีใดถือว่าเป็นความรุนแรงของการกระทำความผิด คือเหตุที่เป็นเหตุรอง กรณีดังกล่าวนี้ย่อมไม่แน่นอนเสมอไปว่าการดำเนินคดีอาจจะไม่เป็นไปได้อย่างเรียบร้อย หรืออาจจะขัดขวางต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี เพราะเหตุความร้ายแรงใด ๆ ของความผิดที่เป็นการตัดสินใจให้เป็นเหตุที่เป็นเหตุรองจะเป็นเหตุผลในการพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราว กล่าวคือ ในกรณีของเหตุที่เป็นเหตุรองนั้น อาจมีการปล่อยตัวชั่วคราวได้ตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะตามกฎหมายผู้ต้องหาหรือจำเลยยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ ซึ่งการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นอันสืบเนื่องมาจาก “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” คือ ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

จากสภาพปัญหาเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวนนั้น เมื่อได้มีการเปรียบเทียบกับแต่ละประเทศทำให้เห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศไทยยังให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนอยู่กับพนักงานสอบสวนเพียงองค์กรเดียว ปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่น ๆ การดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นเพราะประเทศไทยมีการแบ่งแยกกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันโดยเด็ดขาด กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการสอบสวน สืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดและทำสำนวนส่งให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมไว้ในสำนวนและทำหน้าที่ในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อศาลต่อไป จากกรณีที่ได้กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงการขาดการตรวจสอบอำนาจในการสอบสวนหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาในต่างประเทศ

ในต่างประเทศนั้น การสอบสวนฟ้องร้องถือเป็นอำนาจเดียวกันในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความทางอาญา จึงทำให้มีการตรวจสอบและได้ความชัดเจนในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าว

ประเทศสหรัฐอเมริกา ตำรวจมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาให้อยู่ในความควบคุมได้ภายใน 24 ถึง 48 ชั่วโมง หากเป็นกรณีไม่ร้ายแรง พนักงานอัยการส่งคดีนั้นฟ้องยังศาลและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีซึ่งอาจเป็นต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ หากพบว่าจำเลยกระทำความผิดจริงศาลจะพิพากษาว่ากระทำความผิดและกำหนดเวลาฟังการกำหนดโทษ หากเป็นกรณีร้ายแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการจะร่วมกันเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าคณะลูกขุนเพื่อตัดสินว่าจะฟ้องคดีหรือไม่ หากฟ้องคดี

พนักงานอัยการจะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลต่อไป ไม่ว่าจะเป็นคดีไม่ร้ายแรงหรือคดีร้ายแรง จำเลยจะตกลงกับพนักงานอัยการต่อรองรับคำสารภาพเพื่อลดความร้ายแรงของคดี หากศาลเห็นชอบจะพิพากษาตามที่คู่กรณีตกลงเพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นโดยเร็ว การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Legality Principal) หากการสอบสวนนั้น มีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการต้องฟ้องผู้ต้องหาเสมอ โดยใช้หลักการฟ้องจากดุลยพินิจ (Opportunity Principal) หากแม้ว่ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำความผิดแต่พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งไม่ฟ้องได้เพราะถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีแทนหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Meeboonsalang, n.d.)

ประเทศฝรั่งเศส ระยะเวลาการควบคุมตัวของประเทศฝรั่งเศสนั้นโดยหลักทั่วไปแล้วในชั้นพนักงานสอบสวนจะสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ 24 ชั่วโมง และสามารถขยายเวลาควบคุมตัวได้อีก 24 ชั่วโมง เมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอัยการแห่งสาธารณรัฐ (Arthivech, 2010) และในกรณีที่การกระทำความผิดมีลักษณะร้ายแรง สามารถขยายระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนไปได้อีกถึง 96 ชั่วโมง สำหรับกรณีที่การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นลักษณะของการก่อการร้าย พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวได้เป็นระยะเวลา 6 วัน จะเห็นได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศฝรั่งเศสนั้นแบ่งการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกเป็น 3 ประการ ตามเกณฑ์ลักษณะของการกระทำความผิด คือ 1) กรณีความผิดลักษณะทั่วไปซึ่งสามารถควบคุมตัวได้สูงสุด 48 ชั่วโมง 2) กรณีความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงหรือในกรณีที่เกิดจากการกระทำความผิดในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม สามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้ 96 ชั่วโมง และ 3) กรณีที่เป็นความผิดของการก่อการร้าย จะสามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้ถึง 6 วัน สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสเป็นการดำเนินการที่จะต้องหาความสมดุลระหว่างการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ดังนั้น ในกระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นจะต้องมีพยานหลักฐานที่บ่งชี้ว่าการกระทำของบุคคลดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ได้กระทำขึ้น จะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศสมีระยะเวลาการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นพนักงานสอบสวนยาวนานกว่าประเทศอื่นในฐานะความผิดบางกรณีที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงและเป็นลักษณะของการก่อการร้าย สามารถขยายระยะเวลาการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดออกไปอีกได้ตามที่ได้กล่าวมาในข้างต้น

ประเทศญี่ปุ่น ระยะเวลาการควบคุมตัวของผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นมีระยะเวลาควบคุมตัวได้ 48 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดตามระยะเวลาดังกล่าวต้องส่งตัวผู้ต้องหานั้นให้แก่พนักงานอัยการ เพื่อที่จะให้พนักงานอัยการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งระยะเวลาที่พนักงานอัยการจะดำเนินการสอบสวนและฟ้องคดีรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 23 วัน ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยพนักงานอัยการนั้นถือเป็นการตรวจสอบอำนาจของฝ่ายบริหาร เห็นได้ว่าการที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนดระยะเวลา

การควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจน คือ 48 ชั่วโมง เป็นเพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว ทำให้ระยะเวลาการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างจำกัดและไม่สามารถขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นของพนักงานสอบสวนได้อีก (Thamarat, 2001)

ประเทศไทย กระบวนการสอบสวนประเทศไทยและต่างประเทศมีความแตกต่างกันทั้งในด้านของระยะเวลา อำนาจและบทบาทหน้าที่ การแยกอำนาจการสอบสวนในประเทศไทยอาจทำให้ตำรวจมีการประสานงานกับพนักงานอัยการค่อนข้างจำกัดเพราะพนักงานสอบสวนมีหน้าที่สืบหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน รวมถึงระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัด ซึ่งแตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสที่มีการขยายระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกไปได้ สำหรับประเทศญี่ปุ่นมีระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาค่อนข้างจำกัดเช่นกัน แต่พนักงานอัยการมีหน้าที่เป็นผู้สอบสวนในคดีอาญาด้วย จึงทำให้ญี่ปุ่นมีกระบวนการสอบสวนรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ.อ.) ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2547 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เกี่ยวกับการจับและสิทธิของผู้ถูกจับแก้ไขเพิ่มเติมรวม 18 มาตรา กล่าวโดยสรุป คือ 1) เมื่อเจ้าพนักงานจะจับใครต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่า เขาต้องถูกจับ 2) กรณีจับโดยไม่มีหมายจับ เจ้าพนักงานผู้จับจะต้องแจ้งฐานความผิดที่จับกุม ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานและผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนาย 3) ผู้จับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการพนักงานสอบสวนโดยทันที สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา ได้แก่ มีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจ ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุม พบและปรึกษาผู้ซึ่งเป็นทนายความ ให้ทนายความเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร และได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย การควบคุมหรือมัดฟ่อนหรือฝากขัง การควบคุมผู้ต้องหาที่สถานีตำรวจ จากเดิม 7 วัน แก้ไขเป็น 3 วัน ปัจจุบันระยะเวลาเหลือเพียง 48 ชั่วโมง (ป.วิ.อาญา มาตรา 87 วรรคสาม) กล่าวคือ

1. เมื่อมีการจับกุมชอบด้วยกฎหมาย การควบคุมย่อมชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกจับต้องถูกนำตัวไปยังศาลภายใน 48 ชั่วโมง

2. ความผิดลหุโทษหรือไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่ถามค่าให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ว่าอยู่ที่ไหน (ป.วิ.อาญา มาตรา 87 วรรคสอง) กรณีการมัดฟ่อนหรือมัดฟ่อนและฝากขัง

- 2.1 ในระหว่างสอบสวน พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขัง (ป.วิ.อาญา มาตรา 87)

2.2 ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (คดีอยู่ในอำนาจศาลแขวง) ผัดฟ้อง 5 ครั้ง ครั้งละ 6 วัน (ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22)

3. การผัดฟ้องต่างกับ ผัดฟ้องและฝากขัง คือ ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวชั้นพนักงานสอบสวนต้องผัดฟ้อง แต่ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมตลอดมาต้องผัดฟ้องและฝากขัง (นำตัวไปศาลเพื่อศาลออกหมายขัง) ส่วนกรณีฝากขัง

3.1 หากผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) พนักงานสอบสวนไม่ต้องดำเนินการฝากขัง

3.2 โทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน

3.3 โทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน (Rattanatharot, 2017)

บทวิเคราะห์ วิจัย และข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า สิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2560 ได้แก่ 1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับแจ้งข้อหาให้ทราบ 2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม 3) ผู้ต้องหาที่มีโอกาสที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ 4) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความในชั้นสอบสวนและให้ทนายหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ 5) ในการถามคำให้การผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ หากผู้ต้องหาให้การถ้อยคำอาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีได้ นอกเหนือจากสิทธิที่พึงได้รับในขั้นตอนการสอบสวน ผลของการที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับสิทธิ คือ การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม เป็นสาเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจตนา จงใจใช้อำนาจเกินขอบเขต การไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น การไม่รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ การจับ การค้น การควบคุมตัวโดยมิชอบ การจับผิดตัว การไม่แจ้งสิทธิให้แก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบในข้อกล่าวหา การทำร้ายร่างกายเพื่อให้รับสารภาพ การเรียกหลักประกันเกินสมควร การไม่รวบรวมพยานหลักฐานให้ต่อเนื่อง และเป็นธรรม การขาดจรรยาบรรณ ขาดความรอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการแสวงหาประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและบิดเบือนคดี รวมถึงการปล่อยตัวชั่วคราวล่าช้า

บทสรุป

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม ผู้ต้องหาในคดีอาญา เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม กล่าวคือ การจับกุมเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสืบสวนและมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำสำนวนคดี หากต้องจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องมีหมายศาลเป็นกรณีไป หากพนักงานสอบสวนไม่ได้ปฏิบัติหรือไม่ได้แจ้งสิทธิดังกล่าวจะมีผลต่อการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ในทางปฏิบัติ หากพนักงานสอบสวน

ไม่มีรายงานการแจ้งสิทธิในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง พนักงานอัยการจะไม่รับสำนวนนั้นได้ สามารถส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการสืบสวนคดีเพิ่ม ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี ส่วนการควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ดังนั้น การควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้น ห้ามมิให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีในคดีอาญาที่มีโทษจำคุกนั้น โดยทั่วไปกำหนดให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ถูกนำตัวมาถึงสถานีตำรวจ ถ้าเกินกำหนดดังกล่าวต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาผู้นั้นไป เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็น สามารถควบคุมต่อได้แต่ไม่เกิน 3 วัน หากภายในระยะเวลาดังกล่าวพนักงานสอบสวนยังคงทำการสอบสวนอยู่ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล ศาลจึงออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ในเรือนจำ หากศาลไม่อนุญาตให้ฝากขัง ผู้ต้องหานั้นต้องได้รับการปล่อยตัว ข้อความดังกล่าวเป็นตัวอย่างของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม ซึ่งเป็นไปตามสิทธิของผู้ต้องหาตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามมาตรฐานสากล คือ 1) สิทธิที่จะแจ้งข้อกล่าวหาแจ้งเรื่องราวที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่ามีความผิดอาญาใด 2) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง 3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมคดี 4) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน เป็นสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง 5) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ 6) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดี 7) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีมาตรากฎหมายเป็นระเบียบข้อปฏิบัติ แต่ประชาชนทั่วไปไม่ทราบสิทธิของตนเองเมื่อถูกจับกุมหรือเป็นผู้ต้องหา เพราะรายละเอียดของกฎหมายมีข้อจำกัดบางประการที่อาจทำให้ผู้ต้องหาไม่เข้าใจ หรือเป็นเพราะการแจ้งสิทธิต่อผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้นไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ต้องหาขาดโอกาสการเข้าถึงสิทธิบางอย่างจากการคุ้มครองตามกฎหมาย การขาดโอกาสด้านการศึกษา เช่น การไม่รู้หนังสือทำให้ไม่เข้าใจข้อกฎหมาย ฐานะการเงินของผู้ต้องหา ความยากจนอาจทำให้ขาดการประกันตัว ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม ผู้ต้องหา นอกเหนือจากการพิจารณาตามระเบียบปฏิบัติตามมาตรากฎหมายแล้ว อาจต้องคำนึงลักษณะของปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เช่น การไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ การไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาต้องได้รับสิทธินั้นอย่างสมบูรณ์และเป็นไปด้วยความยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Academic Affairs Group. (2018). **Criminal Procedure Code Statute of the Courts of Justice (Latest Revision B.E. 2018)**. Bangkok: Pim Aksorn Limited Partnership. (In Thai).
- Arthivech, U. (2011). **Articles on Criminal Procedure Law of the French Republic**. Bangkok: V. J. printing. (In Thai).
- Butr-indr, B. (2013). **Thai Justice System Reform**. Bangkok: Penthai. (In Thai).
- Constitution of The Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017). **Royal Thai Government Gazette**. Vol. 134, Part 40a, April 6, 2017.
- Department of Corrections. (2020). **Summary of Inmates as of 17th April 2020**. Retrieved April 23, 2020. from <http://www.correct.go.th/stathomepage/>. (In Thai).
- Khaosod Online. (2019). Overflowing with prisoners, **Thai Prisons Ranks Number Six in the world**. Retrieved April 23, 2020. from https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_2865662. (In Thai).
- Kittayarak, K. (1998). **The Justice Process on the Path of Change**. Bangkok: Winyuchon Publishing. (In Thai).
- Meeboonsalang, N. (n.d.). **Investigation Reform in Thailand**. Retrieved March 22, 2020. from [https://www.ijrforum.org/wp-content/uploads/2019/01/Investigation Reform in Thailand.pdf](https://www.ijrforum.org/wp-content/uploads/2019/01/Investigation%20Reform%20in%20Thailand.pdf). (In Thai).
- Mewongukote, B. (2006). **Power Exercising Principles for Organization Based on Human Dignity, Rights and Liberties in Accordance with the Constitution** Bangkok: Office of the Constitutional Court of the Kingdom of Thailand. (In Thai).
- Na Nakhon, K. (2013). **Democracy and Social Hatred**. 3th Edition, Bangkok: Winyuchon Publishing. (In Thai).
- Office of the Council of State. (2020) **Thai Criminal Procedure Code B.E. 2477**. Retrieved April 15, 2020. from <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=711251&ext=pdf>. (In Thai).
- Phakdithanakun, C. (2009). **Justice Reform**. Research Report for Presentation in The 7th National Symposium of Justice Administration. September 1-2, 2009. IMPACT Convention Center, Nonthaburi Province. (In Thai).
- Rattanatharot, S. (2017). **Police Investigation Manual, Investigation Techniques and Report Making**. Bangkok: Poon Sap Printing. (In Thai).

- Singhanati, B. (2009). **Basic Principles of Human Rights, Liberty and Human Dignity.** 3th Edition. Bangkok: Winyuchon Publishing. (In Thai).
- Thamarat, R. (2001). **Authority of State in Detention of the Accused : A Comparative Study Between Thailand and Japan.** Master of Law Thesis, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai).
- Vannaprasat, T. (2017). **Restraining Persons Under the State Power During the Enquiry.** Master of Law Thesis, Pridi Banomyong, Dhurakij Pundit University, Bangkok (In Thai)
- Watjanasawat, K. (2010). **Principles of Criminal Procedure Law in Proceedings Before Consideration.** 7th Edition. Bangkok: Pol Siam Printing. (In Thai).
- Wongkawe, K. (2010). Right of the Suspect During the Inquiry: A Study of Criminal Case of District Court. **Journal of the Research Promotion Association**, 9(1), 9-15.

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล
หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

นางสาวพจมานพจี ทวีสว่างผล
หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน
กรุงเทพมหานคร 10330
photphage@gmail.com